

Iva Hadj Moussa
Havířovina
Host 2022, 224 s.

Po povedené novele Démon ze sídliště se Iva Hadj Moussa přesunula z maloměstské zkušebny blackmetalové kapely na venkov. Do svého dětského pokoje se z Prahy vrací hrdinka na prahu čtyřicítky, neúspěšná spisovatelka bez práce a bez partnera, který se s ní rozešel kvůli nepovedenému těhotenství. V rámci terapie se rozhodne napsat román o opuštěném domě zvaném Havířovina, o němž se tradují různé strašidelné zvěsti a jehož obyvatelé potkávala nejrůznější neštěstí. Hledání genia loci pochmurného vesnického prostředí, které ve svých knihách nedávno předestřeli například Stanislav Biler nebo Zuzana Říhová, zde spočívá především v pronikání do vztahů mezi lidmi, kteří si vidí do talíře, a přitom se snaží utajit příběhy, které jsou mnohdy až hororové. Ačkoliv hrdinka během svého pátrání přichází na poměrně banální zjištění – totiž že prokletí strašidelných míst nezpůsobují fantomy ani geopatogenní zóny, ale lidé, kteří je obývají –, vyprávění je opět suverénní a sympaticky lehké. Pátrání po osudech obyvatel zašlého domu může občas připomínat kriminální pátrání nebo reportážní prózu, ale od obou žánrů se vypravěčka distancuje všemožnými odbočkami: vzpomínkami na dětství, krátkým milostným vzplanutím nebo vtipnými aluzemi na současná literární trendy. Pátrání odhaluje kostlivce ve skříni a svinstvo zametené pod koberec, a to i ve zdánlivě harmonických domácnostech. Horší než děsivé přízraky strašidelného domu jsou nakonec zlo a strach vyvolané alkoholem, nevěrami, domácím násilím, sexismem i zneužíváním mladých dívek.

Karel Kouba

Jiří Hájček
Muž pod černým deštěm
Host 2022, 88 s.

Haiku, klasické trojverší japonské literatury, se do západní literatury úspěšně probíjalo už před desetiletími a stále znovu a znovu nachází své obdivovatele. Pokusit se vtěsnat výpověď do pouhých osmdesáti slabik je obtížné. Ne vždy se to podaří, ne vždy je to haiku. A někdy „haiku“ vzniknou i bez naplnění přísného formálního požadavku na počet slabik. Pravověrní příznivci těchto minimalistických útvarů budou možná lehce zaskočení, důležité ale je, že nová básnická kniha Jiřího Hájčka, navazující na předchozí sbírku Muž na pokraji vzplanutí (2019), obsahuje dobré básně. O autorově úspěchu ostatně svědčí skutečnost, že se první z dvojice knih aktuálně dočkala nového vydání, což je u básnických sbírek věc spíše výjimečná. Je zajímavé sledovat, jak se Hájček, jinak autor poměrně rozsáhlých próz, dokáže vyrovnat s omezeným rozsahem, a přesto zůstat svůj. I tentokrát umožňuje čtenáři vstoupit do intimního prostoru, v němž je hodně pozorování, samoty. Je v něm žena, která už není, vzpomínky na vztah, ale možná už do něj vstupuje i žena jiná. Tyto básně mi připadají nejsilnější, byť jsou ze světa smutku a samoty, kdy titulní černý deštěm ještě vrhá stín. Vyhýbají se však bolestivostem a navzdory názvu se zdá, že mraky již pomalu mizí. Rozkročení mezi světem prózy a poezie, s níž ostatně začínala, je u Hájčka organické. Sbírkou sto padesáti osmi textů tvoří sevržený celek a několik básní mi na delší dobu utkvělo v paměti.

Pavel Kotrla

Ed Brubaker, Michael Lark, Sean Phillips
Místo činu
Přeložil Richard Klíčník
BB art 2022, 120 s.

Na konci devadesátých let dostal tehdy ještě víceméně neznámý scenárista Ed Brubaker nabídku napsat pro edici Vertigo komiksovou sérii. Vášnivý čtenář detektivek (zejména Rosse Macdonalda) načrtl prostředí a hlavního hrdinu – soukromého detektiva s tajuplnou a bouřlivou minulostí, jež se měla postupně odhalovat. Z námětů na první tři případy si nakladatel vybral ten druhý – dostal název Kousek dobré noci a hrdina v něm pátrá po dívce, která se zřejmě zapletla se sektou. Z původní série nakonec zbyl právě jen tento příběh (plus jeden kratší, který se v českém vydání objevuje mezi bonusy). Vzešla z něj nicméně dlouhodobá spolupráce s výtvarníkem Seanem Phillipsem, který u Místa činu asistoval jen jako inker. O několik let později tak vznikla pro jiného nakladatele detektivní série nazvaná Criminal, ale také noirovky Fatale nebo Zatmíváčka. Díky scénáři pro Místo činu následně nakladatelství DC angažovalo Brubakera pro svou vlahkovou sérii Batman nebo pro její spin-off Gotham Central. Už v Místě činu ale Brubaker projevil své typické kvality – především civilně pojaté postavy nebo několik různých pohledů na jednu událost. V Kousku dobré noci navíc Brubaker pracuje s pořádně zamotaným případem: pátrání po ztracené dívce se rozvine do příběhu plného lži, jimiž se postavy snaží zamaskovat vlastní prohřešky. Největším přínosem tohoto komiksu však zůstává, že dal prostor začínajícím tvůrcům, kteří své schopnosti rozvinuli a potvrdili v další tvorbě.

Jiří G. Růžička

Pavel Horák
Republika v exilu
NLN 2022, 212 s.

Historik Pavel Horák ve své nové práci opět zaměřuje pozornost na československý exil. Řadu čtenářů možná napadne, zda se o tématu vůbec dá napsat něco nového nebo k němu aspoň nově přistoupit. Autor dokazuje, že obojí je možné. Kniha nepřekypuje teoretickými pasážemi a věnuje se především podrobnému líčení života československé exilové reprezentace v Anglii v době druhé světové války. Na teoretických přístupech a vzorech však pochopitelně postavena je. Jedním z nich je Mnichovský komplex od Jana Tesaře – esej dodnes v mnohém aktuální a provokativní. Tesař psal o „teatralizaci“ českého veřejného života, která nás provází od dob, kdy se český národ rodil na prknech biedermeierovského lidového divadla. Česká kultura se tak dle Tesaře v klíčových chvílích stylizuje právě do divadla a národ sám sebe přehrává jako na jevišti. Horák z této teze vychází (proto také publikace nese podtitul Inscenování československé vlády v Londýně za druhé světové války) a na mnoha příkladech ji dokládá. Nutno dodat, že Čechoslováci v prezentaci svých národních zájmů obstáli ve velmi silné konkurenci. Nároky na reprezentativnost byly ve válečném Londýně vysoké, a kdo chtěl uspět, musel být viděn a umět vystupovat a komunikovat. „Divadelní“ pojetí má i struktura knihy, která je členěna netradičně na oddíly nazvané Scénář, Ansámbl, Scéna, Představení a Zatmíváčky. Za Republikou v exilu přitom stojí důkladná práce s materiály z českých a zahraničních archivů i s odbornou a memoárovou literaturou.

Martin Dolejský

á-B-C-D-é-F-G-H-CH-í-JONESTOWN
Režie Jan Bušta, ČR 2022, 77 min.
Premiéra v ČR 12. 1. 2023

Jan Bušta v roce 2014 natočil dokument Televise bude!, ve kterém originálně a hravě tematizoval televizní médium. Na první pohled snímek působil jako jednozáběrový film, ale tato iluze vznikla až díky postprodukčním efektům – na což dokument také neustále upozorňoval. Bušta tak ukazoval televizi jako médium, které navenek předstírá hladkou kontinuitu, ale za tímto zdáním je spousta klopotné konstruktérské práce, jejímž smyslem je vlastně vytváření falešných můstků a souvislostí mezi fakty a obrazy. Buštův nový film nazvaný á-B-C-D-é-F-G-H-CH-í-JONESTOWN jako by chtěl něco podobného provést s žánrem true crime – snaží se učinit podobný obrat vůči sobě samému jako Televise bude!, jinak řečeno pomocí nezvyklých inscenačních prostředků rozbít síť konvencí, jež dané médium utvářejí, a odhalit jeho skryté principy. Tentokrát ale výsledek působí mnohem těžkopádněji, demonstrativněji a méně přesvědčivě. Už první minuty, které jsou v podstatě sérií disclaimerů, vyznívají jako příliš doslovná snaha upozornit na morální problematičnost true crime. Následující inscenace „pásky smrti“ z Jonestownu je zase sotva něčím víc než přehlídkou zcizujících postupů, které mají rozleptat dojem „surové autenticity“, s nímž mnoho true crime dokumentů pracuje. Ano, film nám podává zprávu o tom, že daný žánr má v sobě aspekt morbidního voyeurismu, ale dělá to až infantilně ilustrativním způsobem. Nemá šanci být skutečně provokativní, protože jeho hra je příliš průhledná.

Antonín Tesař

Julie Hrnčířová
To se může jednou hodit...
Ateliér Josefa Sudka, Praha, 20. 1. – 26. 2. 2023

Provizorní, dočasně vysprávký, předměty, se kterými si nikdo neví rady, nepříliš pěkná a často ani nijak zvlášť funkční řešení – s tím vším se sekáváme na výstavě v Ateliéru Josefa Sudka, pro kterou Julie Hrnčířová ve spolupráci s kurátorem Jánem Gajduškem vybrala fotografie ze své série Everyday sculptures. Igelitové fólie, lepicí pásky a opršelé kusy dřeva jsou prezentovány jako něco, co má svébytné estetické kvality a co si zaslouží naši pozornost. Autorka zároveň pokračuje v linii předchozích prezentací svého díla a nechává laťky, cihly a tvárnice „vystoupit“ ze svých fotografií a nejrůznějšími způsoby zabydlet galerijní prostor. Instalace děl je pečlivě promyšlená a na pozorné návštěvníky a návštěvnice česká řada zábavných detailů. Mezi zátišími na fotografiích a těmi ve výstavním prostoru je však jeden zásadní rozdíl: zatímco ta první vznikla bezděčně a mimochodem a fascinující je na nich právě nahodilost a nedokonalost, druhá jsou budována záměrně a s citem pro detail. Chaos, který Hrnčířovou na ulicích fascinuje, je do galerijního prostředí přenesen jen zdánlivě – instalovaná zátiší jsou na rozdíl od fotografií více či méně zdařilou imitací, nikoli apropiací. Otázkou tedy zůstává, co si z výstavy odnést (protože se nám to jednou může hodit), ocenění autorčiny schopnosti nalézat krásu i v těch nejméně vábných zákoutích ulic, nebo umocnění vlastní citlivosti vůči podobným výjevům?

Viktorie Vítů

Kurt Vonnegut
Kolíbka
Přeložil Jaroslav Kořán
Audiokniha, Tympanum 2022

V loňském roce, kdy by americký spisovatel Kurt Vonnegut oslavil sté narozeniny, vydalo nakladatelství Tympanum audio verzi románu známého u nás jako Kolíbka. Originální název Cat's Cradle ovšem označuje hru, které říkáme přebíračka. Děti si při ní předávají provázek natažený mezi prsty obou rukou tak, že se při každém „přebírání“ vytvoří nový vzor. Podobně se změnil děj románu, na jehož počátku se vypravěč snaží sehnat podklady pro knihu o vědci Felixi Hoenikkerovi, jednom z fiktivních otců atomové bomby. Když se ale hrdina postupně zaplete ve všem dětem tohoto nositele Nobelovy ceny za fyziku a jeho pátrání ho dovede až na ostrov San Andreas, záměr napsat knihu „Den, kdy nastal konec světa“ se rozplyne a vypravěč místo toho popisuje své zážitky z ostrova a zároveň svou cestu k bokonismu, náboženství postavenému na různých prostopravdách, které vytvořil místní vyvrhel Bokonon. Kniha je plná bizarních postavíček a motivů odkazujících k realitě šedesátých let minulého století. Ostrovní stát je pravcovou diktaturou žijící víceméně jen z podpory Spojených států, režim na ostrově pak reprezentuje vedle diktátora také naoko pronásledovaný světec Bokonon. Groteskni vyznění románu režisér audioknihy Petr Gajda zvýrazňuje frkačkovými předěly mezi jednotlivými kapitoly, s nadsázkou ve svém někdy vážném, jindy rozverném přednesu pracuje i herec Ivan Řezáč. Že se při posledním „přebírání“ název plánované knihy téměř stane realitou, Vonnegutovy čtenáře asi nepřekvapí.

Jiří G. Růžička

King Gizzard and the Lizard Wizard
Changes
LP, KGLW 2022

Produktivita a frekvence vydávání nahrávek jako by v případě australské skupiny King Gizzard and the Lizard Wizard rostly geometrickou řadou. Jedna z nejlepších světových koncertních kapel vyšla z psychedelie a surf rocku, postupně ale do svého postmoderně eklektického amalgámu přidala také prvky jazzu, filmové hudby, metalu a dalších žánrů. Od svého vzniku v roce 2010 stihla vydat už hodně přes dvacet alb a nejnovější LP bylo její čtvrtou loňskou dlouhohrající deskou. Po odkazech k rockové psychedelii šedesátých a sedmdesátých let, futuristickém country na Fishing for Fishies (2019), black metalu na Infest the Rat's Nest (2019) a mikrotonálních skladbách na albech K.G. (2020) a L.W. (2021) tak došlo i na osmdesátkový smooth jazz, funky, muzak a další žánry, které běžně vnímáme už jen jako kuriozitu. Changes sice nejsou nejlepším ani nejprogresivnějším dílem australských hvězd, nicméně za poslech rozhodně stojí. Tentokrát absentují emblematické zdvojené bicí, zato však sledujeme schizofrenní komunikaci kytar a syntezátorů, přičemž se „muzakové“ melodie prolínají s archaicky znějícími kytarovými sóly a soulovou náladou. To vše Australané spojují do maximalistického celku, leckdy až překvapivě pompézního, jako v případě závěrečné skladby Short Change. Po jejím doznění nezbývá než se těšit, čeho se skupina chopí příště. Anebo zajít na její březnový koncert v pražské Lucerně, kde vystoupí spolu s londýnskými Los Bitchos.

Adam Tomáš